

Секція 4. ДЕМОГРАФІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Борисова І.С.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту ПДАА,
м. Полтава, Україна*

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ОСНОВНИЙ КРЕТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Якість життя визначається системою критеріїв, кожен із яких дає уявлення про яку-небудь одну сторону життя населення. Щоб мати повне уявлення про якість життя, необхідне комплексне вивчення доходів населення, рівня і структури споживання матеріальних благ і різних послуг, забезпеченості житлом, предметами культурно-побутового призначення тощо.

Узагальненим показником якості життя можна вважати індекс людського розвитку (або індекс розвитку людського потенціалу), якій використовується для порівняльної оцінки рівня життя, писемності, освіти, середньої тривалості життя та інших показників країни. ІЛР було розроблено в 1990 році пакистанським економістом Махбубом ель Хаком. Цей індекс із 1993 року використовується ООН і наводиться у щорічному звіті про розвиток людського потенціалу.

Методика розрахунку індексу використовує середнє арифметичне таких трьох показників соціальної політики країни: 1) очікувана тривалість життя при народженні; 2) писемність дорослого населення та валове охоплення всіма видами навчання; 3) величина ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності [1].

У Доповіді за 2011 рік, яка має назву «Сталий розвиток і рівність можливостей: Краще майбутнє для всіх», зазначається, що найсправедливіший та найефективніший спосіб досягти екологічної сталості полягає в усуненні диспропорцій в охороні здоров'я, освіті, доходах і гендерному аспекті, підкріплених глобальними діями у галузі енергетики та захисту екосистем.

Виступаючи під час презентації Звіту, Рікарда Рігер, директор представництва ПРООН в Україні, зазначила: «Україна має значний потенціал, який необхідно розвивати далі через реалізацію амбіційної національної програми реформ і досягнення цілей розвитку тисячоліття». Україна посіла 76 місце з 187 країн у рейтингу індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) ООН за 2011 р. При цьому наша країна втратила 7 позицій у порівнянні з торішнім рейтингом - тоді Україна була 69-ю.

Тим не менше, 76-е місце за класифікацією ООН входить до групи країн з високим рівнем людського розвитку (48-94 місця). Укладачі рейтингу відзначили, що очікувана тривалість життя в Україні - 68,5 років, в середньому в нашій країні треба витратити 11,3 років на навчання, рівень життя оцінений в 6,175 тис. дол. на людину, рівень грамотності дорослого населення складає 99,7%. Значення ІРЛП України за 2011 р. становить 0,729.

За даними ООН, населення України в 2011 р. становить 45,2 млн. осіб, на 2030 р. прогнозується вже 40,5 млн. Міське населення складає 69,1%, середній вік - 39,3 року. За індексом гендерної нерівності (0,335) Україна зайняла 57 місце з 146 країн. Зазначимо також, що перші два місця в ІРЛП як і раніше займають Норвегія (0,943 пункту) і Австралія (0,929 пункту), на третю позицію вийшла Голландія. Попередній бронзовий призер - Нова Зеландія - опустився відразу на 5-те місце, пропустивши США. У десятку ввійшли також Канада, Ірландія, Ліхтенштейн, Німеччина і Швеція.

Ізраїль зайняв 17-те місце, Польща - 39-те. 65, 66, 68 - відповідно Білорусія, Росія і Казахстан. В оточенні України - Грузія (75) і Маврикій (77). Останні місця в індексі займають Нігер і Демократична Республіка Конго (0,286 пункту). В цьому році у рейтинг потрапили 187 країн. Нагадаємо, що лідерство в ІРЛП з 1990 по 2011 рр. займали всього 4 країни: по два рази Японія (1991 і 1993 рр.) і Ісландія (2007-2008 рр.), дев'ять разів Канада (1990, 1992, 1994-2000 рр.) і дев'ять разів Норвегія (2001-2006, 2009-2011 рр.) [2].

Людей насамперед цікавлять речі, які безпосередньо впливають на їх життя: можливість знайти роботу або відкрити свій бізнес, скористатися послугами гарного лікаря, дихати чистим повітрям. Вони об'єднуються у поняття якості життя.

Президент України визначив якість життя метою реформ. Для досягнення цієї мети необхідно перетворити концепцію якості життя на засіб державної політики, зробити її основою для визначення політичних пріоритетів, планування та оцінки їх досягнення.

Першим кроком до поліпшення якості життя є її оцінка. Не всі умови якості життя можна змінити засобами державної політики: географічне розташування, клімат, ландшафт, забезпеченість природними ресурсами. Для оцінки якості життя та формування державної політики з її поліпшення принципове значення мають ті складові якості життя, що можуть бути змінені політичними засобами. Базовими критеріями якості життя населення, є умови життя, які визначаються такими показниками, як доходи населення, пенсійне забезпечення за віком, накопичення заощаджень населення, страхування, стан здоров'я, вільний час, суспільна безпека, рівень освіти, безпека пересування транспортом, правовий захист громадян, показники міграційного приросту, рівень бідності, рівень безробіття, рівень поточного споживання, забезпеченість населення економічними активами; до умов життя відносяться: соціально-психологічний клімат, природно-кліматичні й екологічні умови.

За даними Рахункової палати, за минулий рік прожитковий мінімум номінально збільшився тільки на 2,2%, однак з урахуванням індексу споживчих цін реально знизився на 7,2%. У структурі витрат громадян, які отримують дохід на рівні прожиткового мінімуму, близько 80% становлять продукти харчування. Зрозуміло, що цих коштів не може бути достатньо для проживання, якщо гречка виросла в ціні на 300%, а овочі – на 70-100% [4].

Отже, не дивлячись на те, що прожитковий мінімум із року в рік зростає, він ледве забезпечує первинні або фізіологічні потреби людини та практично ігнорує соціальні потреби, які є невід'ємною складовою гідного життя. Аналіз показників прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати свідчить про те, що система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні не відповідає європейським стандартам. Незважаючи на зростання цих показників, їх співвідношення залишається далеким від стандартів Європейської соціальної хартії (переглянутої), відповідно до вимог якої мінімальна заробітна плата повинна становити не менше ніж 2,5 прожиткового мінімуму [3]. Соціальні потреби найбільш соціально незахищених категорій населення в Україні задовольняються недостатньою мірою: високий рівень бідності, особливо у сім'ях із дітьми та сім'ях з інвалідами або непрацюючими особами працездатного віку, свідчить про недостатню ефективність механізмів соціальної підтримки з боку держави найбільш соціально незахищених категорій населення.

Забезпечення високої якості життя населення – основний критерій оцінки ефективності влади, який довгий час лишався неусвідомленим та ігнорувався. Його підвищення є основною метою суспільного розвитку.

Література: 1. Чечель О.М. Базові критерії добробуту населення / М.О. Чечель // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 1. – С. 82-85. 2. Максимчук М.О. Індекс людського розвитку та Україна [Електронний ресурс] / М.О. Максимчук – Режим доступу до статті: http://www.rusnauka.com/17_AND_2011/Economics/14_89212.doc.htm 3. Попова Т.Л. Рівень та якість життя населення України як показник дієвості соціальної державної політики [Електронний ресурс] / Т.Л. Попова – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/dutp/2011_1/txts/Popova.pdf 4. Прожитковий мінімум на 2012 рік [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://kchp.com.ua/pamjatka/progitchnuy-mnnimum-na-2012-god.html>

*Бурлуцький С.В.,
доцент кафедри економічної теорії ДДМА,
м. Краматорськ, Україна*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Соціальна підтримка домогосподарств в умовах будь-якої економічної системи може бути описана сукупністю характеристик. Вони мають, перш за все, системний характер і відображають вплив держави на домогосподарства як підпорядковані системи. Цей вплив спрямований на забезпечення стабільності соціально-економічних відносин, що і обумовлює його специфічність [1, с.215].